

ATRAKCIJA LIJEPE KREPOSTI KAO ODGOJNI FAKTOR CELIBATA

Govorim o spolnoj čistoći, koju Francuzi rado nazivaju »belle vertu«. Stavljam naglasak na njezino *značenje*, dakle njezin pozitivni sadržaj koji privlači, prema kojemu se isplati težiti, usmjeravati svoja nastojanja. — Svaka krepost ima ulogu sređivanja tendencija na određenom području, tako i spolna čistoća sređuje spolni nagon. Znači da se ova ista tema može postaviti i ovako: *iskorištavanje snaga spolnog nagona kao odgojni faktor celibata*.

Ovu sam temu izabrao i radi same teme i potaknut nekim sitnim anegdota. Prefekt nekog sjemeništa daje consilium abeundi sjemeništarcu koji se odvažio reći da je neka djevojčica simpatična. — Dogodilo se da je odgajatelj u nekom sjemeništu ukorio sjemeništarca da je osramotio sjemenište, jer je pri odlasku iz nekog samostana časnih sestara pružio jednoj ruku u znak pozdrava. — Možda se ikogod i sjeća da se u pedagoško-asketskim knjigama za sjemeništarce čitalo da se ne smije gledati u oči osobe drugog spola, nego čedno(!) gledati u zemlju. — Znam jednu odgajateljicu koja nije dopuštala djevojčicama u zavodu raspravljati o udaji, jer da se u toj temi krije »napast«itd.

Možda bi mi netko odmah na početku uskratilo riječ, pozivajući se na mnoge tekstove npr. u spisima pisaca prvih vijekova kršćanstva, gdje se pokazuje vrlo naglašen zazor od tijela i od čovječje prokreativne snage. Ali ja bih radije potpisao mišljenje onih koji ocjenjuju slične nastupe kao znak da su ti pisci divinizirali spolnu čistoću i automatski demonizirali spolne sklonosti koje su im smetale da se potpuno predadu atrakciji spolne čistoće. Zar robijaši neće priznati vrijednost kovine od koje je načinjena kugla što je vuku na okovima?¹ Prema tome, ne može se odgajati spolna čistoća bez odgajanja spolnih sklonosti ili spolnog nagona. Čišćenje spolnog nagona uvodi nas u svetište spolne čistoće.

Kao odlazna točka neka nam posluži ova refleksija: spolne sklonosti ili spolni nagon sadrže veliki dijapazon, visoku ljestvicu tonova. Privlačnost drugog spola kao popunjenje, usavršavanje, draž, vibriranje mašte, reakcija sjetila drhtaji nježnosti, odgovor na zov unutarnje samoće, osjećaj nekog psihičkog i sjetilnog uzbuđenja itd — još ne znači prijelaz u genitalno-veneričnu zonu. Ne smije se, dakle, na svaki drhtaj spolnih sklonosti reći *ne*, niti svaki od njih potisnuti, nego radije iskoristiti pozitivne snage toga sektora za pravilan odgoj

¹ Gustav Thibon, u kolekciji *Seksualni problemi*, Zagreb 1939, str. 122.

spolne čistoće da odgajanik dobije suverenost, gospodstvo, te mu te snage posluže da dokaže svoju potpunu zrelost.

1. Povjerenje prema spolnom nagonu

Uvjereni smo da iskonski grijeh nije oteo spolnom nagonu njegovu ulogu u poslu evolucije čovječanstva. Spolne tendencije u kršteniku nijesu na osudu, niži su krivnja ili smrt (Rim 8, 1). I te snage mu mogu pridonijeti dobru (Rim 8, 28). Zar čovjek s njima ne sudjeluje s Bogom u stvaralačkoj ljubavi za stvaranje čovječanstva?

U isto vrijeme priznajemo da je sektor tih sklonosti trnovit. Teško je njegove snage osmisliti u Kristu (Ef 1515), ali svakako osmišljavanje njegovih snaga spada na integralnost kršćanske antropologije. »Porneia« će biti nje-kanje integralnosti kršćanske osobnosti i neka desakralizacija čovječjeg tijela.

Uzvišena je, dakle, i teška je zadaća dodijeljena snagama spolnih sklonosti. Teškoća raste kada uvidimo da sve treba svesti u red u jednom čovjeku, u psihosomatskom jedinstvu odgajanika. Da se sačuva jedinstvo odgajanika treba izmiriti biološku sferu s noosferom, tjelesne snage s duhovnim, naravne s nad-naravnim. Zašto? Da ne dođe do rascjepa osobnosti ili ličnosti.

Konačno, ni spolnu čistoću ne smijemo izolirati od sklopa ostalih kreposti. I ona spada na jedinstvo čovjeka koliko je »homo morum« ili »homo christianus«. Nema potpuno čistog čovjeka bez potpuno moralnog. I prije se govorilo da Bak sprema teren Veneri, ali i spolna čistoća je usko povezana s drugim krepostima, npr. s bratskom ljubavi. Gdje nema čista srca, nema ni čista pogle-da, ni čiste bratske ljubavi.²

2. Svaka krepost zrači

Stari su govorili da neregulirani spolni nagon uključuje manjak načina, reda, sklada, izgleda³, a regulirani nagon da znači maksimalno postignuće, naslov časti, afirmacije čovjeka itd.⁴ Ali uvijek ostaju snage nagona, kao što ostaje mramor u kipu. Tako bi spolna čistoća bila kao oblik, nagonske snage kao tvar. Kipa nema bez stvari i oblika. Potrebno je prvo i drugo.

Tražimo li razloge zbog kojih svaka krepost zrači? Metafizičari će odgo-voriti stoga što se u bitku nalazi i dobrotnost, tj. atrakcija bitka koliko uklju-čuje vrijednost. — Psiholozi će reći da je svaka krepost kao oblikovanje ili aktualizacija djelatne moći, a svaki je oblik kao neki odsjev božanske snage i ljepote. — Sociolozi će potpisati tvrdnju da demagozi, talenti, sveci i sl. zrače, okupljaju, privlače. Moralna je ljepota takva da onaj koji je jedanput ugledao njezino lice neće ga moći nikada zaboraviti. Čudnu, neobjašnjivu moć daje moralna ljepota nosiocu njezinih božanskih darova, piše A. Carrel. Ona pove-ćava intelektualnu snagu, stvara mir među ljudima.⁵

Jest, krepost ili moralna vrijednost »sua vi nos trahit et sua dignitate nos allicit«,⁶ ali i subjekt mora odgovoriti na taj položaj. Odgajanik mora pokazati da »trza«, reklo bi se u uličnom žargonu, na taj poziv. Za dobrom se treba povoditi, za odgoj se spolne čistoće treba angažirati. Odgajanik kao i svaki kršćanin mora pozivu odgovarati. Bez suradnje s mišošću nema božanskog oblika u čovjeku.

3. Spolna čistoća napose zrači

Možemo reći da se s kršćanstvom pojavila i ona »pulchra casta generatio cum claritate« (Mudr 4, 1). Biblicisti kažu da se kult nevinosti širio osobito približavanjem kršćanske ere.⁷ Zaszala je u Kristu. Čisti Ivan ima privilegijano

² G. Spicq, *Theol. mor. du n. test.*, Pariz 1965, sv. II, str. 555 sl.

³ Sv. Toma, I—II, q. 85, art. 4.

⁴ Isti, *In eth. arist.*, br. 62; 65: 535; 1977 itd.

⁵ Dr. A. Carrel, *Čovjek nepoznanica*, prijevod, Zagreb, 1941, str. 152.

⁶ Sv. Toma kako u bilj. 4, br. 2070.

⁷ Kako u bilj. 2, sv. II, str. 825.

mjesto (Iv 21, 20). Krist na prvi pogled zavoli onog mladića (Mk 10, 21). Ustav na gori sadrži nagradu onima koji su čista srca (Mt 5, 8). Samo čisti odabranici mogu pjevati onu pjesmu pred Jaganjcem (Otkr 14, 3).

Alko konzultiramo psihologiju, ona bi nam rekla da to zračenje dolazi odatle što je njezin posao teži. Materija spolnog nagona je opora. A najsladi je knuh zarađen žuljevima. Spolna čistoća traži »čitava čovjeka«. Polovični ne mogu uspjeti. Pospani kasno stižu.⁸ Potrebna je unutarnja metamorfoza, unutarnije svjetlo, da se uvidi što, kako i dokle se može iskorištavati spolni nagon a da se ne povrijede pravila spolne čistoće. To svjetlo je *Duh*. A on ne može ostati skriven. Ne čitamo li njegovu prisutnost u oku nevina djeteta?

Interesirala me jedna odluka nekog koncila na istoku oko god. 340. Ona glasi: »Ako netko čuva spolnu čistoću ne radi ljepote te kreposti, nego jer odbija brak kao stvar vrijednu osude, neka je izopačen, proklet.«⁹ Istina, naglasak je na osuđivanju onih koji odbijaju brak, ali je naglašena također i ljepota same spolne čednosti.

4. Neka pedagoška načela

Na čistu smo. Snage spolnosti ne odbacujemo. Za njima se slijepo ne povodimo. Pred njima ne zatvaramo oči. Želimo ih iskoristiti, integrirati u cjelinu jedinstvenog života odgajanih, sublimirati. Želimo učiniti neki transfer u predgenitalnu organizaciju, u djetinjstvo doba. Učiniti te snage nedužnima, bezopasnima, kao što su u djetinjstvu, kada se djeca različitog spola mirno zajednički igraju. Krije li se u tom pozivu naivni simplicitizam?

Slažemo se svi da ne smijemo kulturne, umjetničke ili religiozne doživljaje svesti na *libido* u duhu Freuda,¹⁰ jer takva bi sublimacija bila neko degradiranje čovjeka. Slažemo se i u tome da nam ni hiperspiritualisti ne odgovaraju svojim tvrdnjama da između snaga spolnosti i zahtjeva duha ne može uopće biti dodirnih točaka, jer oni zaboravljaju da je čovjek uvijek biopsihički subjekt, da predstavlja psihosomatsko jedinstvo, tj. da biosfera ulijeće u noosferu, a da noosfera odjekuje u biosferi. »Naši su nagoni u nekom rodstvu s duhom, stvoreni su za nj; njihovo pravo središte, njihova najveća dubina nalazi se iznad ciljeva organskog života«,¹¹ piše Thibon. Istina, tu će doći do napetosti, davorcija, jer je u početku zamućen izvor,¹² ali ostaje istina da u čovjeku ništa nije posve biološko, sve je čovječije; niži duhovno, a da u to ne ulijeće ono biološko.

Smatram, dakle, da snage spolnosti treba integrirati u cjelinu jedinstvene odgajanihove ličnosti. Da taj nagon svuče sa sebe čahuru i postane leptir. Da čovjek u visinama duha ne osjeti osamljenost jer je divorcirao do tijela.

Ni Krist nije odbacio ulogu čistih snaga odnosa između spolova. Ljubio je Mariju i njezinu sestru Martu (Iv 11, 5). Je li uvijek neko žensko biće u sjeni svih velikana? To je barem majka. Je li moguće sveto prijateljstvo između kršćanina i kršćanke? Sveci su dokazali da jest, ali teško je biti svetac da se ta mogućnost pokaže kao stvarnost. Jesu li doista veliki osvajači bili seksualno naglašeni tipovi? Kada ljubav promaši cilj, piše A. Carrel, ona pobuđuje duhovne energije. Da je Beatrice postala Danteu ljubavnicom, vjerojatno nikada ne bismo čitali Božanske Komedije.¹³

Tu integraciju uočimo npr. u jednostavnom nazivu »Oče«, kojim se oslovljuje svećenik. Neka svećenik u tome osjeti sladak teret, naime, da pokaže vrline, pametnog, brižljivog, odvažnog oca te dokaže svoju brigu za svoju

⁸ Isti, sv. I, str. 57, bilj. 1.

⁹ Usporedi reviju *Doctrina sacra*, Bologna, 1968, str. 31.

¹⁰ *Encikloped. rj. pedagogije*, Zagreb, 1963, str. 969.

¹¹ Kao u bilj. 1, str. 186.

¹² Značajan je tekst sv. Tome gdje on iz raznih pojava defektnosti u strukturi čovječjeg bića kakva ona doista jest zaključuje da u tom fenomenu »satis probabiliter« gleda znakove nekog iskonskog nereda (CG, IV, pogl. 52). Kršćanska antropologija bez ovog podatka nema oslona.

¹³ Kako u bilj. 5, str. 104.

duhovnu djecu bez egzotičnih ili niskih motiva. Analogno recimo i o drugim sektorima ili transferima na koje nas život prisiljava, ubacujući nas (odnosno odgajanike) po dužnosti staleža.

5. Kako ostvariti to integriranje?

U prvom redu je važno da se pravilno primijene sva ova načela seksualnog odgoja kako ih iznosi seksualna pedagogija, a među tim sredstvima nalazi se i pravilno informiranje o raznim problemima spolnosti. Prema tome, nije uputno zatvoriti obrađivanje spolnih problema u legalističku zabranu Šeste zapovijedi,¹⁴ niti je uputno pomicati onaj moral »smokova lista«, tj. distancirati se od akutnih spolnih pitanja potpuno, ili zauzeti samo stav obrane, bolje reći potpune pasivnosti i resigniranosti. Sve bi te metode dovele do neke zakržljivosti; stvarale bi neiskrene tipove; omogućivale bi radanje bezbrojnih kompleksa itd.

Ne može se govoriti o pravilnom integriranju onih snaga spolnih tendencija, ako je kandidat za stalež celibata izabrao svoj stalež nerazborito, ili, ako je po svom temperamentu previše seksualno intoniran, u jednu riječ: ako je slučaj da se razvije u patološkog celiba, o čemu sam raspravljao na drugom mjestu.¹⁵ Predpostavljam, dakle, da je s te strane sve normalno, da su duhovni savjetnici složni s kandidatom da izabere stalež celibata. Koja su sredstva za spomenuto integriranje?

U *Opatatam totius* br. 10. govori se da se u tu svrhu upotrijebe naravna i nadnaravna sredstva te odgajaniči dokažu veću vlast nad sobom, veću zrelost, i da očitije posvjedoče za evandeoska blaženstva. Te ideje preuzima Pavao VI u enciklici o celibatu br. 55.

A) *Negativna faza*: biti gospodar svojih prohtjeva te u prvom redu ukloniti eventualne zle navike, ušutkati pretjerane strasti, jer one su doista zapreka na putu pravilnog integriranja.¹⁶

A to je moguće. Istina, padovi u neke seksualne ekscese, osobito u doba puberteta, kao da samu narav čovječju optužuju da je patološki struktuirana, ali ljudi u velikom postotku i lažu, a ipak uviđaju da je laž proturazumna i protudruštvena.

Pitanje može nastati o tome *kako* treba prekinuti s eventualnim zlim navikama. Naglo ili postepeno? Pitanje je vrlo staro, a odgovor se mora ravnati prema stanju odgajaniča. Jaki duhovi mogu odmah prekinuti sa zlim navikama, ali slabi duhovi to ne mogu. »Dok će jedan slab, nervozan i neuravnotežen individuum postati još nenormalnijim uslijed potiskivanja spolnog nagona, jaki će još više ojačati provođenjem ove vrste askeze.«¹⁷ Uvijek će u nekim slučajevima biti potrebno *potiskivati* pretjerane sklonosti, razumno i taktički, ali i odlučno. Za motivaciju toga potiskivanja uputno je apelirati i na strogo izraženu volju Božju. Recimo da ova metoda izražena riječju *abstine* sliče nasipu, koji riječnoj vodi daje bistrinu i dubinu, te je čuva da ne učini štetne usjevima.

Jedno treba dobro naglasiti. Nužno je odmah i uvijek naći odgajaničku (koji se nalazi u takvoj fazi) odgovarajuće kompenzaciono područje. Tko bi sprečavao npr. sklonost prema užicima tijela, i to nedopuštenim, a ne bi pružio odgajaničku prostor dopuštenih užitaka, stvorio bi u odgajaničku pukotinu, izazivao bi u njemu još jaču žeđu, kao što slanina izaziva žeđu kod pijanice. Ne zaboravimo, osjećaji se ne smiruju riječima, oni traže druge osjećaje. Vrijedne su riječi Šekspirove u djelu *Romeo i Julija* da »od jedne vatre drugi plam se gasi; od jedne patnje druge gube moć«. Treba da kandidat nešto kreposno voli, da se nečemu divi, i to će biti najbolji lijek nedopuštenoj ljubavi.

¹⁴ Dr. J. Kuničić, *Quousque tandem »De praeceptis«* u DT, Piacenza, 1957, str. 404—417. 404—417.

¹⁵ Isti, *Celibat i psihička defektnost*, u BS, 1966, str. 94—102.

¹⁶ Sv. Toma, II—II, q. 122, art. 2 ad 1.

¹⁷ Kako u bilj. 5, str. 165.

Kod sjemeništaraca treba nastojati pružiti odmah to kompenzaciono područje. Da u zajednici nađu toplinu, bratstvo, solidarnost. Da mladi svećenici češće međusobno razgovaraju, jadaju se, traže savjeta i utjehe. Da mladi župnici, po mogućnosti, budu postavljeni na župe koje su im po volji, koje im odgovaraju, gdje se mogu bolje afirmirati. Tako su preporučljive i svećeničke zajednice, sastanci, agape itd.

U ovoj fazi dogodi se i po koja nastranost, npr. kada svećenički kandidati ili čak svećenici posve neprirodno razgovaraju s osobama drugog spola. Zašto? Možda zbog unutarnjih kompleksa, ali svakako zbog nepravilnog ili nasilnog potiskivanja. Mislim da mora služiti kao pravilo da poslovni odnos uvijek ima svoj cilj, stoga nema razloga da ne nastupaju spontano, neprisiljeno. Kada su misli ispravne, i ponašanje će biti spontano i prirodno.

B) *Positivna faza.* Što se više osmišljaju odnosi prema drugom spolu, a neuredni prohtjevi sređuju, to više nestaje i krute kore tih neurednih emocija, a osjećaji postaju kao lahor duhovne ljubavi, recimo i *sjetilni lahor* višeg stupnja ljubavi. Nagonske sklonosti postaju slične oblaku kroz koji prolaze sunčane zrake, tj. koji sunce prožima svjetlošću. Usporedimo ga i s cvijetom koji se sasvim istrošio i postao mirisom. To je tada kao neka biospiritualna interpenetracija. Ako upotrijebimo i izraz sublimacije, ona je u slučaju to isto, naime, kao neka spiritualizacija osjetne afektivnosti.¹⁸

a) Traži se najprije jasno shvaćanje uloge spolnog nagona. Nikada se ne zaustaviti na njegovu biološkom aspektu. On ima i svoj etički, socijalni, donekle i sakralni, sakramentalni značaj. U njemu je volja Božja, plan Providnosti. Nema uloge u spolnom nagonu s kojom se pamet kršćanina ne može posve prirodno susresti, spontano je pogledati u lice, urazumjeti je i podignuti na više značenje.¹⁹

Razumije se, to skidanje vela s lica spolnosti bit će primjerno dobi, temperamentu, uvijek individualno, prijateljski, očinski. Ne mislim da detaljno ulaženje u morfologiju svih pojava spolnosti predusreta padove. Ne, urazumljivanje ili osmišljavanje svih tih pojava može ostati na nedužnom području *koliko dolazi u obzir za svećenika*, npr. za njegovo znanje. Zalaziti u sve detalje spolnog čina može više škoditi, jer tada se ostavlja po strani životna korist za svećenika i mašta nalazi polje za sebe, za fantaziranje.²⁰

Spojimo ovo urazumljivanje i osmišljavanje funkcionalnosti spolnih pojava koliko ulaze u okvir svećeničkog zanimanja, npr. znanja u ispovijedi, s onim pojmovima iznesenim na početku, tj. o uzvišenim ciljevima spolnog nagona, pa će nam taj nagon odskočiti kao doista stvaralački nagon, visoki ideal, dijete biosfere i domaćin ili posinjenik noosfere. A to je sublimacija, integracija spolnog nagona.

b) Pažljivo gospodstvo nad osjećajima koji trajno niknu u mladenačkoj nutrini. »*Budi svoj*« — to je poziv svakog čovjeka. Stari naš Šenoa u toj pjesmi zamišlja čovjeka pred Vrhovnim Sucem. I stavlja mu u pamet misao da se može tješiti ako je bio svoj gospodar. I život mu je samim tim imao smisla. »I nijesi, brate, živio zaludu, kad jesi svoj. — Poštenja čovjek na zemlji si bio: bio si svoj.«

To gospodstvo ili ta suverenost jest neko oslobođenje. Teške olkove teško je sa sebe baciti. To znači da se gospodstvo nad sobom mjeri i prema stupnju duhovnog života. Početnici će se boriti da ih prohtjevi spolnosti ne bace u grijeh; napredni će upotrebljavati one nužne veze s drugim spolom za širenje kraljevstva nebeskoga; savršeni će ti odnosi biti kao žrtva svete ljubavi.²¹ Nije lako vjerovati da se je isto tako lako snaći u toj problematici u doba puberteta, ranih godina svećeništva kao i u kasnijim godinama. Zato je mladim svećenicima potrebna asistencija, prijateljska riječ nego starijima.

¹⁸ Kako u bilj. 4, br. 1528.

¹⁹ Kako u bilj. 4, br. 262; 342.

²⁰ Isti, II—II. q. 142, art. 3.

²¹ Dr. J. Kuničić, *Kat. moralka*, sv. I, br. 88 sl.

Rezultat ovog suvereniteta je očit.²² Kontroliranje osjećaja jača volju, daje htijenju i radu impuls. Volji daje snage da se angažira u uzvišenim pothvatima svećeničke revnosti. Kreposno djelovanje, duhovni život čini lakšim i ugodnijim. U odgajateljevoj duši se stvara mir. U nastupima se vidi ravnoteža.²³ Nije li ponekad nehai za specifično svećeničke poslove znak da se ta duša traži gdje joj nema mjesta, pa se i ne nalazi nego muči?

b) Integriranje-sublimiranje. Ne smijemo misliti da bi ovo bilo izolirano od osmišljavanja i gospodstva nad pojavama spolnosti. Ne, reguliranje, odgajanje ili odmjerivanje svih tih pojava ujedno je i njihovo integriranje, sublimiranje. Još prije, kada se spolni nagon promatra u poslu evolucije, u otajstvu spasenja, i tada se radi o njegovu integriranju u cjelini subjekta, odgajanja.

Nije potrebno posebno dozivati u pamet to integriranje ili to sublimiranje kao takvo. Ono se prelijeva u svaki posao, ulazi u svaku životnu službu, ono postaje »diaconia« — služenje u izgradnji ličnosti duhovnog lica i apostola. I prati ga posvuda. To je, u stvari, odgajanje spolne čistoće²⁴. Jer svaka krepost mora prije svega ukloniti zapreke, asimilirati pozitivne snage nagona koji ona regulira. I na taj način spolna čistoća uzima sjetilnu ljubav, kao što narav uzima sve što nije grešno, koliko je grešno²⁵. I sveta ljubav uzima sve vrste ljubavi osim grešne ljubavi, koja ne može biti usmjerena prema savršenstvu vječnoj sreći upravo jer je grešna i koliko je grešna.

6. Obzir prema pojedincu

Radi se o tome da za svakog odgajnika treba na poseban način odrediti metodu kako će prema svom temperamentu i prema svom stupnju razvoja uzmoći integrirati pozitivne snage spolnog fenomena u zgradu svoga duhovnog života. Moguće su mnoge varijacije.

Ako je potrebno aplicirati kurativnu metodu, i to uz pomoć liječnika, u svrhu da se odgajnik otrese nekontroliranih navika na ovom području, sumnjam da li će takav biti prikladan za stalež celibata. Ali ne smije se odmah proglasiti neprikladnim za taj stalež ako se opazi da nije posve raščistio s tim elementom odgoja. Svakako treba opaziti napredak, stjecanje sigurnosti, zrelosti osjećaja, jer ući u život i apostolat s nesređenim osjećajima teško će se poslije izlječiti.

Naći prostor za višak energija. To je zlatno pravilo pravilnog odgoja. U odnosu prema osobama drugog spola sve eventualne pojave »kraćkog spoja«, tj. zaskočenja od nepoželjnih emocija, treba prenositi na plemenito područje. Poštovati osobu drugog spola. Cijeniti njezinu ulogu u životu. Uokvirivati je u figuru majke i sestre. Ograditi je zaštitnim zidom spasenja duše. Njezine i svoje.

Glavnu riječ ima pojedinac, odgajnik, a ne odgajatelj. Odgajatelj će govoriti, upozoravati, omogućivati transfer djelatnosti na plemenito područje. Uspjeh svakog kršćanina u poslu spasenja uvijek ovisi o sinergiji, tj. sudjelovanju duše s Božjim pozivom. Celibat je opcija koja traži čitava čovjeka. Zrelo prosuđivanje je pravilno odabire celibat, a pravilno odabrani celibat razvija zrelost. Tu je očita međuovisnost.

Hoćemo li gubiti nadu u uspjeh? Nikada. U pedagogiji je važan realizam, ali u optimističkom smjeru, kako sam razvio na drugom mjestu.²⁶ Vjerujem u čovjeka, u ona »germina boni« što ih nosi u sebi. Nije to samo ono »nešto božansko« — sklonost na dobro —, to je i ono sastajalište duše s Bogom, teren za nastup Duha Svetoga kojim se nalazi gdje god je nešto sveto, spasonosno.²⁷

Dotaknuo sam potrebu milosti. Jer celibat je dar. Ako se odgajnik, kandidat za stalež celibata, potpuno angažira, moći ćemo govoriti o pravoj »devotio-
ne«, darivanju Gospodinu i njegovoj Crkvi, kako kaže Pavao VI u enciklici br. 72. To potpuno darivanje jest poziv Božje ljubavi i čovjekov odziv istoj ljubavi.

²² Isti, isto mj. br. 185 sl.

²³ Sv. Toma, I—II, q. 59, art. 5 ad 3; *De malo*, q. 12, art. 1.

²⁴ Pavao VI u enciklici o celibatu br. 50—52; 55 sl.

²⁵ Sv. Toma u QD »De charitate« čl. 7.

²⁶ Dr. J. Kuničić, *Kršćanska pedagogija*, Zagreb, 1967, br. 30—31.

Primit će stostruko (Mt 19, 29). Veću obitelj. Očinstvo i materinstvo većih dimenzija. Polog na banku gdje moljac ne izjeda. Presađivanje osjećaja na teren gdje nikada ne venu. Koncentracija duše na posao koji ne izjeda, ne usmrćuje, iako je možda svećenik-žrtva od rada izgarao. I slaviti će Gospodina svojim životom, svojim djelovanjem.

Ostvarenje onog poziva na blaženstvo onih »čista srca«. A to je doista anticijacija one definitivne sreće u trajanju bez vremena, gdje sklonost na ženidbu i udaju ne dolazi do izražaja. To je ono »in carne praeter carnem vivere« — živjeti u tijelu kao izvan tijela, donekle životom anđela (Mt 22, 30).

Jordan Kuničić OP

MORAL U MARCIJALOVIM EPIGRAMIMA

Epigram je kratka pjesma u elegijskom distihu ili kojem drugom metru. Katkada on broji i nešto više takvih stihova. Obično sadrži samo jednu misao, koja redovito vrne kao iskra na kraju pjesme. Ta iskra, ispočetka zapretana, oprezno se raspiruje, da bi na kraju i iznenada nekoga opekla i ubola kao osinji žalac. Prema tome, epigram je srodan satiri, ali nije uvijek satira, ne peče uvijek. Nekada miluje kao majčina ruka i kane blago u dušu kao ulje na ranu.

Kolijevka je epigramu, kao i drugim vrstama pjesništva, u Grčkoj. Isprva on i nije bio ništa drugo nego ono, što mu riječ kaže: kratki napis na grobu ili drugom spomeniku u čast junaka i junačkih djela. U Grčkoj nije otkoracao daleko od kolijevke. Tamo je zar jedva prohodao i tako jedva stigao do Rima. U Rimu se epigram razvio i usavršio i po obliku i po sadržaju. Počeo je sebi malo po malo prisvajati sadržaj i misao satire i elegije, a svagdanji bujni život i rimska ulica davali su epigramu i satiri obilato piće. Katul je počeo sa satirom, a Marcijal bogato i obilato razvio ovu bodljikavu pjesmu; on ju je doveo do savršenstva i do vrhunca. Poslije njega njezin je trn otupio i pomalo uvenuo.

M. Valerije Marcijal rodio se oko 40. godine u Španjolskoj, u gradiću Bilbilis, na rječici Salo. Pjesnik voli svoje rodno mjesto, neobično se divi svom rodnom kraju, posvećuje mu zanosne stihove. Bilbilis njemu svojom idiličnom ljepotom ne zaostaje ni za Tebom ni za Mikenom; svojim bistrim potocima, svojim vedrim nebom nadvisuje i svijetli Rodos. Ipak oko 64. godine Marcijal ostavlja svoj svijetli Bilbilis i seli u Rim i u Rimu pune 34 godine provodi boemski, gotovo prosjački život. Gotovo svaki dan se ponižava i dosađuje svojim patronima. I nikada nije zadovoljan onim, što prima. Dobiva od njih novca, odjeće, hrane, ali on prosi iznova. Šalju mu svagdanjeg jela, a njemu je krivo, što tu nema i čutere. Kad mu daruju togu, htio bi još i plašt. Sve mu to nije trebalo, jer je u Rimu imao kuću i posjed u Nomentanu blizu Rima. A zaštitnici su bili zaista darežljivi: ako je kroz krov procurilo, oni su ga zakrpali, ako je pjesnikova toga ostala odrpana, dobrotvori su pokrivali njega kao i njegovu kuću. Poslije niza godina ostavlja Rim, opet uz pomoć patrona Plinija Mlađeg, koji mu plaća put. Vraća se u svoj Bilbilis. Tamo ga dočekuje drugi zaštitnik, bogata udovica Marcela. Ima na raspolaganje njezinu kuću, njezino bogatstvo. Ipak mu je dosadan i nezadovoljan je. Umire nakon malo godina od nostalgije za Rimom. — Svakako, čudan svat.

Pisao je, kako je rečeno, epigrame. Napisao ih je mnoštvo, šareno i raznoliko mnoštvo. Svagdanji život, ulica, njegova skitnja, posjeti, gozbe, prijatelji neprijatelji, sve mu je to obilato pružalo građe, budilo ideje, oštrilo često preoštro pero. Pred našim očima nižu se svi mogući tipovi ljudi, živi i prisutni, kao što su se nizali pred njegovim. Nižu se kicoši i huligani, lakomci i čankolizi, svadljivci i nasrtljivci, kakve je ono i Horacije sretao. Slušamo brbljave od-